

kezdődött, mert ez Isten műve. Ezzel szemben a szabadságé a Rosszal, mert ez az ember műve,” a szabadság mégis „nyeremény” az emberiség számára, mert természetes célja a „tökéletesség”. Ugyanakkor Theophilosz és Iréneusz szerint Isten azért úzte ki az embert a paradicsomból, hogy a bűn ne legyen halhatatlan, az ember levezelkelhesse azt.

Figyelemre méltó a kötet képanyaga. A földi paradicsom lokalizálására tett kísérleteket Koszmasz Indikopleusztész *Topographia christiana*-jától a kálvinista bibliakommentárok térkép-mellékletéig huszonöt mappamundin figyelhetjük meg. A további színes melléklet Ádám és Éva, a paradicsom témájának 14–16. századi feldolgozásából ad izelítőt. Mégis hiányérzetünk van: elmaradt az ábrázolások jegyzéke, akárcsak a bibliográfia. Ugyan a kötet jegyzetapparátusa, hivatkozásai fantasztikusak, az első „örömlvasás” utáni használata nehézkes a névmutató ellenére is.

A vallástörténetész szerző az elmúlt időknék egy olyan rekonstrukcióját tárja olvasója elé, mely nemcsak az események tényéből táplálkozik, hanem az adott kor ideáljaira is nagy hangsúlyt helyez. Az egész műre jellemző az eredeti forrásokkal való szoros kapcsolat. S mindezt oly lebilincselően viszi végbe, hogy a témát, pontosabban a felhozott dokumentumokat kevésbé ismerő érdeklődőben is felkelti a figyelmet, és nem kizárt, hogy a teljes eredeti művek olvasására serkenti. (Ford. Sajó Tamás; *Európa Könyvkiadó*, Budapest, 2004)

KUSTÁN MAGDOLNA

A BAUMGARTEN ALAPÍTVÁNY UTOLSÓ ÉVEI

A két világháború közötti legtekintélyesebb irodalmi alapítvány történetét most megjelent két kötetnyi dokumentummal tette teljessé Téglás János, a Babits-kutatás egyik legeredményesebb résztvevője.

A véletlen hozta úgy, hogy legelsőnek Földessy Gyula Féja Géának írt, 1940-ben, tehát még Babits életében írt leveleit olvastam el. Ezekben az Ady „minden titkai”-ról értekező és verseléséről Babitscsal vitázó Földessy arra akarta ösztönözni Féját, hogy mielőtt Babits a Baumgarten-díj hatalmával visszaélve megrotonná a kor magyar irodalmát, alakítsanak ki vele szemben egységfrontot az igazi értékek védelmére. Ez az egységfront a költő halála után a második világháború utolsó éveiben össze is kovácsolódott. 1943-ban megalakult a Magyar Irodalompartoló Társaság, amely 1944-ben ki-

osztotta „ellen-Baumgarten” díjait. A nagydíjat — nem érdemtelenül — Szabó Dezső kapta, de a többi díjazott is elismert író volt. A Nemzeti Tábor beszámolójának egyetlen, de jellemző botlása az volt, hogy Kodolányi Jánost Kosztolányiként aposztrofálta. Irodalmunk egységét nyilván az szolgálta volna, ha a két kuratórium értékrendjét kibékítik egymással. Erre azonban a korábbi indulatos parlamenti hozzászólások és interpellációk után már nem volt mód, hiszen Baumgartent is, a kuratórium néhány tagját antiszemita támadások érték, s a tősgyökeres magyar szellemiség aláásásával gyanúsították őket. Mindenesetre a Baumgarten-díj politika-mentességéről azért sejtet valamit, hogy szélsőjobbról hevesen rohamozták, majd a szélsőbal temette el, hiszen Révai József kultúrpolitikájának lett az áldozata.

Az utolsó két kötet 1941-től az 50-es évek legelejéig közli a dokumentumokat. A korábbi évekhez hasonlóan a Babits utáni korszak irányítói, Schöpflin Aladárral az élen változatlanul a minőséget díjazták, ugyanakkor azonban segítettek is a szegénysorsú írókat, irodalmárokat, akik a jelek szerint igen sokan voltak. Szorongató könyörgések, alázatos kérések, segélykiáltások sora bizonyítja, hány tehetség élt nehéz helyzetben, s hogy miért bizonyult irigyelt kivételnek Herczeg Ferenc, aki nyaranta jachtjával szelte az Adria habjait, s miért nyugtázhatta némi elégedettséggel Kosztolányi a *Boldog-szomorú dalban*, hogy sikerült anyagi javakra is szert tennie.

A Baumgarten-díj Babits halála után is egyfajta fokmérője volt a tehetségnek, s évről évre felkeltette azok irigységét, akik nem részesültek a kitüntetésben. Olyan esetről is tudok, hogy a kuratórium választottjának a díjkiosztás előtt be kellett mutatnia keresztlevelét, mert valamelyik „jóakarója” azzal akarta lehetetlenné tenni, hogy zsidó származásúnak mondta.

Néhány szót kell szólnunk Sík Sándornak a Tanácsadó testületben betöltött szerepéről. 1934 és 1950 között sok esetben javasolt díjra arra érdemeseket, és példaadó beleegzéssel igyekezett enyhíteni a nehézsorsú írók gondjait. Figyelemre méltó, milyen jó érzékkel figyelt fel a tehetségekre, s milyen finom tapintattal támogatta őket. Tekintélyét az is jelzi, hogy 16 évig volt tagja a testületnek. Hasonlóra kevés példa akad.

A Baumgarten Alapítvány története cseppben a tenger, azaz a kor története is. Nehézségei és hányattatásai a század magyar irodalmának mind fájdalmasabb következményekkel járó megosztottságát mutatják, s annak is bizonyítékai, hogy a művészeteket megrotonthatják az érszak-
kal érvényesülő politikai szempontok. Persze az öntörvényű és önállóan létező művészetek vágya

a múlt században is csak szép, de meg nem valószínű ábránd. (*Baumgarten Alapítvány. Dokumentumok 1941–1947 IV., 1941–1951 V. Szerk. Téglás János. Argumentum, Budapest, 2007*)

RÓNAY LÁSZLÓ

BURA LÁSZLÓ: „VIZSGÁLJUK MEG EZEK OKÁT!”

Bura Lászlót nem szabadna bemutatni, mivel a Partium híres történésze, tanára, tanúságtevő hívő magyarja, akit a határon túl jól ismernek és szeretnek. Ez árad abból a kötetből is, amely évtizedek munkájának gyűjteménye, az ő 75. születésnapja alkalmából. A szatmári helytörténet „mindenesé” elsősorban az emberre koncentrált, az ember oktatását, nevelését tartja a legfontosabbnak. Történeti feltáró, dokumentáló munkássága így a jövőt szolgálja a 17–19. század kutatásától napjainkig. E könyv fontos részét alkotja a vértanú Scheffler János szatmári püspök bemutatása, akinek boldoggá avatási ügyét is pontos és hiteles történész munkájával segíti a szerző. Ő a per „történész szakértője”, aki összegyűjtötte a teljes anyagot. A kötet tanulmányai között találunk nyelvészeti, néprajzi tárgyúakat, egyházmegye-történeti munkákat. Jelen tanulmány szól az egykori szatmári püspökről, később esztergomi érsekről, Hám Jánosról. Az ő boldoggá avatási ügye is folyamatban van, posztulátora P. Szőke János szalézi szerzetes.

A szerző e könyvében publikálja először az egyházi ellenállás és a bebörtönzésük körülményeiről szóló személyes beszámolóját. Összefoglalásából kiderül, hogy a már említett szatmári püspökök személyén kívül kik azok a hitvallók és vértanúk Erdélyben, akiknek boldoggá avatási ügyük folyamatban van. Így olvashatunk a titokban püspökké szentel Bogdánffy Szilárdról, Márton Áronról, Ambrus Györgyről (aki a szerző cellatársa volt a börtönben), Boga Alajosról, Bokor Sándorról, Boros Domonkos Fortunátról, Fekete Jánosról, Gajdásy Béláról, Györgypál Albertről, Hajdú Gabrielláról, Macalik Győzőről, Pálffy Jánosról, és Sándor Imréről. Ezek a kis életrajzi bélyegképek az erdélyi egyház karakán helytállásának, rendíthetetlen erejének mozaikkövei.

A történeti dokumentáció igényével összeállított kötetben felvetett kérdések, kibogozott szálak további fiatal kutatók elszánt munkáját igénylik, akiknek gondolatokat, ötleteket adhat ez a gyűjtemény. A sok érdekes írás között még figyelemreméltó az az átfogó anyag, amely az erdélyi felekezeti oktatásról és a jelen helyzetről szól pontos statisztikai adatok tükrében. Ebből

is világos, milyen hatalmas erőfeszítést jelent a gimnáziumi, líceumi képzés, nevelés, mind a tanügyi, mind pedig a hitoktatás oldaláról.

Bura László könyve friss, új jele a partiumi, erdélyi magyar kultúrának, hitvallásnak, pezsgő életnek. Tanít — nem csak „középközpontú fokon”, ahogy a bevezetőben olvassuk. Köszönet érte a szerzőnek, a szerkesztőnek, a kiadónak. (*Státus Kiadó, Csíkszereda 2007*)

PÁKOZDI ISTVÁN

LOGISZMOI

Kőrösy Attila kiállítása a Ferencvárosi Pincegalériában

Fiatal, induló művész. Kiállításának címevel — *Logiszmoi* — meg akarja határozni grafikáinak (pasztelljeinek, színezett, valamint tusrajzainak) irányultságát is. Azt a gondolati háttérrel, amely több áttételen keresztül lapjainak legerősebb — a technikára és a megidézés módjára is kiható? — tartóoszlopa lett. A Görögországban klasszikusnak számító *Egy éjszaka a Szent Hegy sivatagában* című könyv — Hierotheos Vlachos archimandrita beszélgetése egy áthoszi remetével — az ortodox lelki élet leglényegét tárja föl: a szerzetesek és a laikusok által is gyakorolható Jézus-imát, vagyis a szív imádságát

A gondolatok — logiszmoi pontosabb megértéséhez íme, egy szómagyarázó idézet: „A gondolatok, amelyek kapcsolatban vannak mind képekkel, mind az érzékekből és a képzeletből fakadó különböző serkentésekkel. A gondolatok bűnné fejlődnek a vágy, cselekvés és szenvedély fokozatokon át. Logiszmoink nem vezik azokat, mert az észben (logiki) működnek.” Meg kell értenünk ezt a bensőben hosszú évek óta *alakuló* — a művészt különleges lelkiállapotba emelő — folyamatot, a meditáció személyre szabott nagyszerűségét. Vagyis az ihletadó erőforrást, amely (egy kissé leegyszerűsítve) a bűntől való megtisztulásban (annak szünetlen próbájában) éri el tetőfokát.

Azon kár meditatálni, hogy Kőrösy Attila festői és grafikai eszközökkel *képpé* emelt Jézus-imája az egyetlen mód-e a személyiség öntörvényű megmutatására. Egy azonban bizonyos: a fiatal alkotó a gondolati terhektől nem akar megszabadulni. Sőt, ama remetétől ellesett gondolatokat-érzéseket — lásd Pilinszky istenmagányának az átvállalását — újabbakkal tetézi. Ez az erős gondolatosság természetesen mit sem érne — mutatis mutandis, „a líra: logika, de nem tudomány” (József Attila) —, ha a belőle építkező mű sekélyes volna. Egy képzőművésznek azonban nem okosnak kell lennie, hanem a